

Fejezetek a Szabadon játékosan örömmel című kiadványunkból (4. rész)

ÜNNEP UTÁN

A sok egymást követő ünnepi eseményben felnőtt is, gyerek is elfáradt. Az új év első napjaiban “ejtőzzünk” egy kicsit. Semmivel sem kell előre haladnunk, szervezzük úgy a napjainkat, hogy *időnk* legyen. Mire? A gyerekekre! Bontsuk le együtt a fát, a terem díszítését, csomagoljuk a díszeket nagy gonddal egyenként szalvétába, rakjuk a szekrény mélyébe. Segítsenek összetakarítani a lehullott tűleveleket. Munka közben áradni fog belőlük a mesélnivaló - míg ha leülünk: “Na, meséljete, milyen volt az ünnep otthon?”, alig jut majd eszükbe valami. Tehát dolgozzunk - és beszélgessünk. Ráérősen, odafigyelősen, meg-megállva! Most aztán tényleg nem hajt minket a tatár - nincs hasznosabb a ráérős beszélgetésnél!

Ha helyreállt a régi rend, vegyünk elő olyan eszközöket, amelyek igazi téli elfoglaltságok. Óhatatlanul többen vagyunk a teremben, ezért szervezzük meg a benti életet a lehető legoptimálisabban. Az egyébként is szokásos játékok mellett vegyük elő a “babrikálós” játékokat: szövőkereteket, körmöcskéket, ujjon szövést, az agyagozást.

Szövés, varrás

Szőhetünk fonállal, ronggyal (ehhez hasíthatjuk együtt a rongycsíkokat, s közben felfedezhetjük, hogy minden textil ugyanígy szövődött, ahogy mi csináljuk, csak esetleg nagy gépeken, s nagyon vékony fonálból. Megfigyelhetjük a különböző mintákat is, ebből akár ötleteket is meríthetünk),

gyönyörű mintákat lehet létrehozni gyöngyszövéssel, lehet próbálkozni egyszerűbb gyöngyfűzéssel is. Lehet többféle méretű, egész komoly kis szövőszekeket, szövő kereteket, körszövő kereteket készen is kapni. Ezek natur fájukkal esztétikusak, önmagukban is hívogatóak.

Ám ha nincs ilyenünk, nem kell lemondani erről a tevékenységről! Egészen egyszerű eszközök segítségével is lehet ugyanolyan gyönyörű végterméket létrehozni. Akár bevagdosott kemény kartonlapra is csavarhatjuk a felvető fonalat, vagy egyszerűen négy faágot összekötözve azon szöhetünk. A fa körmöcskét pótolhatják az ujjaink - az ujjon szövés technikája még egyszerűbb is.

Szövőkereten, rámán elkészíthetik a nagyok ballagó tarisznyáját; babaszobába díszterítőt, falvédőt, sálakat, sapkákat, takarókat; szerepjátékhoz kis tarisznyákat, stb. Csinálhatja egy-egy gyerek, de egy nagyobb darabhoz mindenki szöhet egy kicsit, ha kedve van. Arra figyeljünk oda, hogy ne húzzák össze egyre keskenyebbre a készülő darabot - mindenkinek egyenként mutassuk meg, hogyan kell lazán befűzni a fonalat. A kisebb körmöcskéekkel hajpántokat, karkötőket csinálhatnak, összezsavarva és összevarrva babasapkát, színes játék csigát...

A 8 ágú, vastagabb körmöcskéről már olyan vastagságú, és olyan sűrűségű pánt jön le, mintha körkötő tüvel készítettük volna. Ezeket fonalmaradékkal, szivacshulladékkal, vattával kitömhetjük, s így alapvetően kígyó készül belőle. Ha ezt a kígyót aztán helyenként elkötozgetjük, meg-megcsavarjuk, kettőt-hármat összekötözgetünk - állatfigurákat, emberkéket készíthetünk belőlük. Az emberkéket felruházhatjuk, az állatokkal együtt a

szőnyegen, az építésnél hasznosíthatjuk. Készülhet állatkert is, de a rongyemberkéket katonákként is hasznosíthatják a gyerekek. Egyszer például a lányok kitalálták, hogy minden babának saját rongybabát készítenek a babaszobába, fel is öltöztették, haját, kalapot is csináltak mindegyikre. (Ha nem egy színből, hanem a színek váltogatásával csíkosra készülnek a hurkák, ez újabb ötleteket adhat!)

Amikor már “kiönt” minket a teremből a sok szebbnél-szebb, ámde immár felesleges hajpánt (ennyi haj a világon nincs, mint amennyi pántot készíteni tudnak!) - ne hagyjuk, hogy megunják, s a körmöcskéket félredobják! (A legjobb írás-előkészítő eszköz, miközben tulajdonképpen köze nincs hozzá!) Háztartási boltban - vagy férjünk szerszámos kamrájában - vegyünk apró szemű smirgli papírt! Vágjuk A/3-as méretre, kiváló konstrukciós játékot kapunk!

A körmöcskékkel készülő sok színes pántot tegyük középre egy vessző kosárba, s a gyerekek a dörzspapíron szabadon vezetve ezeket, gyönyörű színes képeket rakhatnak ki. A fonál szöszeivel rátapad a dörzspapír szemcséire, így játék közben nem mozdul el, ha a gyerek meguntta, vagy javítani akar valamit, akkor viszont néhány mozdulattal leszedhető.

A felnőttek elővehetik az ünnepeket megelőző “hajtásban” összegyűlt varrogatni valót - elszakadt babaruhát, kistakarót, stb. Nekiláthatunk új babaruhát horgolni, vagy varrhatunk rongybabákat! (Butuska Balambér is így készült, “akiról” még az őszi időszakban kapcsolatban írtunk.) Üljünk a gyerekek közé ezekkel a munkákkal! Azonnal lesznek érdeklődők! Már csak karnyújtásnyira kell lenni a varróeszközöknek, s máris futótűzként terjed el csoportunkban a varrás szenvedélye! Ami önmagában

is igen hasznos, de nem elhanyagolható az sem, hogy így begyakorolva a technikát, az anyák napi kis terítő, szívecske, vagy egyéb már nem kínkeservvel, sírások közepette, hanem magabiztos ügyességgel, szívükben elkeseredés helyett csordultig szeretettel készülhet! Sokan vitatják a kiluggatott kemény papír szerepét, s az az álláspontjuk, hogy a gyerek valódi feladatokkal ismerkedjen meg: gombvarrással, hímzéssel. Nem tudom, mi a helyes, egy biztos, a mi gyerekeink nagy élvezettel varrták ki a kiluggatott mintákat, s épp elég volt számukra a tűvel, cérnával, bogokkal megbirkózni. Ha ehhez még a puha anyag is göcsörtté húzódott volna össze, megütötte volna őket a guta, s mérgükben többé nem is nyúltak volna tűhöz! Először azonban így megismerkedve az alapeszközökkel, később ugyan még mindig gondot okozott a textil kezelése, de fokozatosan beletanultak abba is. Nem ártana egyébként az óvodákba visszahozni nagyanyáink hímző rámaít! (Ezek most újra kaphatóak!) Ezek ugyanis éppen az anyag összehúzódását védik ki, a görcsös kis kezeket is sikerélményhez juttatva.

Fejlesztési lehetőség: finommotorika fejlesztése, szem-kéz koordinációja, a két kéz együttműködése. Pontosság, figyelem, kitartás fejlesztése. Tapintás fejlesztése: különböző textilek, fonalak, tű érzékelése.

Matematikai ismeretek: a varrással, szövéssel, körmöcskével először próbálkozzanak szabadon, majd ha már a technikát jól megismerték, adjunk mintát. A minta követésére, a sorminták ismétlődő elemeinek felfedezésére, a szimmetria megismerésére így lesz lehetőségük, anélkül, hogy ezeket feltétlenül megneveznénk. A fonalak, cérnák és bogok

kezelése közben a hosszabb, rövidebb, vastag, vékony, stb. relációkkal nem csak megismerkednek, hanem gyakorlati jelentőségüket is felfedezik.

Nem véletlen, hogy régen a fonó az egyik legközkedveltebb téli közösségi színtér volt. Összejöttek az emberek a jó melegben, összebújtak, védettséget élveztek a kinti zord téli világgal szemben. Miközben kezük fűgén dolgozott, szájuk sem pihent: ilyenkor születtek, s szövődtek, bonyolódtak a népmesék, népdalok. Mi is használjuk ki a lehetőséget: verseljünk, énekeljünk, meséljünk, beszélgessünk, tegyük kellemessé, meghitté együttlétünket.

Agyagozás

A téli bezártság idejét már a régi világban is arra használták, hogy használati eszközöket készítsenek. A szövés-fonáson kívül az agyag edények is ebben az időszakban készültek. Az óvodában is rengeteg időnk van ezidőtájt agyagozni, használjuk hát ki ezt az időt!

Az agyag előkészítése több napos munka, ezért semmiképpen ne csüggedjünk el, inkább csináljuk a gyerekekkel együtt, s így hasznos ismereteket szerezhettek nem csak egy új anyagról, hanem a kitartásról és az emberi leleményről is.

Agyagot sok helyről szerezhethetünk be. Egyes óvodák saját környékükön is találhatnak agyagot. Ezt is használhatjuk, de ezt tisztítani, többszörösen ülepíteni szükséges. Vízebe kell áztatnunk, hogy jól megszívja magát, majd több napon át többször átgyúrnunk, eközben a benne rejtőző

kavicsokat, ágdarabkákat kiszedhetjük, az agyagdarabokat szétmorzsolhatjuk. A sokszori átgyúrás egyik fontos célja az, hogy megfelelően tömörítsük az alapanyagot. Ezen azt értjük, hogy az átgyúrások során kiszorítjuk a legapróbb légbuborékokat. Égetéskor ugyanis az agyagban rejtőző észrevétlen légbuborékok felhevülnek, szinte szétrobbannak, ami természetesen megrepeszi, széttöri a kész figuránkat, s ezzel tönkreteszi azt. Gyakorlott művészek is csak nehezen találják el az éppen megfelelő vízmennyiséget, ezért készülünk fel arra, hogy vagy tocsogni fog az agyagunk a vízben, vagy repedezik a szárazságtól. Legalább ezzel is megismerkednek a gyerekek! Ha túl kevés vizet adtunk, öntsük fel, s még gyúrjuk át néhányszor az egész mennyiséget. Ha sok a víz, nem tehetünk mást, mint hogy szikkasztjuk: állni hagyjuk, aminek során az agyag leül az edény aljára, a víz a tetején összegyűlik. Ekkor óvatosan leöntjük az összegyűlt vizet, újra gyúrunk, újra szikkasztunk, egészen addig, amíg megfelelő állagú nem lesz az egész. Ugyanígy járhatunk el az agyagtéglával, vagy éppen a művészagyaggal is, azzal a különbséggel, hogy ezek már tisztítottak - bár pl. az agyagtéglában lehetnek csomók és cserépdarabok.

Ha egyszer megfelelő állagot sikerül elérnünk, akkor viszont már nyert ügyünk van! Kis gondozással hetekig agyozhatunk. Ehhez elég annyit tennünk, hogy nedvességtartalmát megőrizzük, vagyis használaton kívül nedves rongyba, és fóliába csavarva, zárt edényben tároljuk.

Az elkészülő műveket nem kell feltétlenül kiégetnünk, megszáritva is sokáig megőrizhetőek. A legszebbeket összegyűjtve elég egy évben egyszer bekuncsorogni magunkat egy agyagozó műhelybe, annak is égető

kemencéjébe. A kevésbé sikerült alkotásokat egy idő múlva újra hasznosíthatjuk. Ez úgy kezdődik, hogy leöntjük vízzel, állni hagyjuk, átgyúrjuk, ülepítjük....

Az óvodában is készíthetünk olyan tárgyakat, amelyek annak idején valóban használati tárgyként funkcionáltak. Edényeket, apróbb tálkákat, vázákat, stb. Ma már ezek főként dísz tárgyakként használatosak, az étkészletek már gyárilag készülnek. Kitalálhatunk azonban olyan tárgyakat is, melyeket használni is tudunk: pl. tálkákat a használt szalvétáknak, vízpárologtatót télre, ceruza-, és ecsettartókat, itatóvályút az udvarra a madaraknak, babaedényeket, kis vázákat, szárazcsokor tartókat.

A kicsik eleinte csak ismerkedjenek az anyaggal, gyúrkálják, formázzák tetszésük szerint.

A nagyobbakkal már hurkákból felrakott használati tárgyakat is készíthetünk. Az egymásra kanyarított agyaghurkákat kicsit nedves kézzel, hüvelykujjal, óvatos simogató mozdulatokkal össze kell dolgozni, "összesimogatni", mert különben száradás után karikákra esne szét az egész. Ha elkészül a kis edényünk, vázánk, akkor félnapos szikkadás után hurkapálcával, vagy éppen ecsetvéggel mintákat karcolhatunk bele. (Kitalált, vagy népművészeti könyvekből ellesett, hagyományos mintákat.) Teljesen megszáradt állapotban, vagy akár égetés után természetesen festhetőek is kis agyag műveink. Lehet kapni ugyan szép, cserépedényre való festékeket, de ezek nem óvodás kézbe valóak, nehézfémeket tartalmaznak, egészségre ártalmasak lehetnek. Ezért használjunk inkább temperát, amit az óvónéni száradás után le is lakkozhat, hogy ne fogjon, ne peregjen le, s szépen csillogjon.

Agyagból készíthetők kisplasztikák, ember-, és állatfigurák, stb.

Ha elég képlékeny - kicsit folyékonyabb állagú - az agyag, akkor kiváló alapanyaga lehet a terepasztalnak! Kenhetjük, formázhatjuk, igazi domborzatot hozhatunk létre, faágakkal, kavicsokkal tájjá alakíthatjuk, természetes anyagok felhasználásával bármilyen témájú "világot" alakíthatunk belőle. Sok-sok apró agyagtéglából szabályos házat is építhetünk, ablakkal, ajtóval, tetővel - ez borítható kis lécekkel, szalmával, fakéreg darabokkal. Ha a háztető leemelhető, akár be is rendezhetjük, s lakókat is költöztethetünk bele. (Kapható is egyébként olyan játék, amelyben kis öntőkeretek vannak a szabályos agyagtéglák megformázásához, vakolókanál a téglákat összeragasztó anyag felkenéséhez, ablak és ajtó keretek, tetőfedő eszközök.

Az agyagozás kiválóan fejleszti a gyerekek ujjainak összerendezett finommozgását, a térpercepciót, a szem-kéz koordinációt. A közös élményen alapuló közös alkotás hosszú időn át leköti a gyerekeket, mindig tovább és tovább alakíthatják, fejleszthetik. Eközben közösségi szokásaik, együttműködésük fejlődik.

Véleményünk szerint a gyerekek nehezen dolgoznak egy tömbből - ha valamelyikük képes rá, természetesen csinálja! Ugyanolyan elfogadható technika azonban az is, ha a figurákat részeiből rakják össze - csak mutassuk meg az "összesimogató módszert", hogy figurájuk ne essen szét száradás után.

Lehet kapni többféle, gyerekeknek szánt, elemes korongozó alkalmatosságot. Viszonylag lassan forog, így óvodások is kezelni tudják. Ha nagyon érdeklődő a csoportunk, ezt is kipróbálhatjuk, (ha nem nagyon érdeklődő, akkor pedig éppen azért). Kiegészítő eszközként használhatunk kis fakéseket, amivel vágni, formázni lehet az agyagot

megmunkálás közben, illetve fokhagyma nyomókat, az ebből kikunkorodó kukacokból hajakat, füvet, miegymást csinálhatunk, még akár fonhatjuk is!